

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи

Н.М. Віннікова

2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ АСПЕКТИ СХІДНОГО І ЗАХІДНОГО СВІТОГЛЯДУ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Для здобувачів вищої освіти

Ступінь «Доктор філософії»

Спеціальність

033 «Філософія»

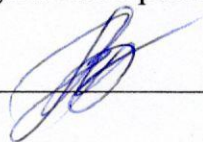
(шифр і назва напрямку підготовки)

2016 – 2017 навчальний рік

УДК 101

Структура програми типова.
Години відповідають робочому навчальному плану.

Завідувач аспірантури, докторантури

 О.В.Кудряшова

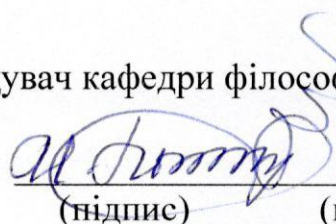
Робоча програма «Культурно-історичні передумови виникнення філософії» для здобувачів вищої освіти ступеня «доктор філософії», 2017. – с.

Розробник:

Ломачинська Ірина Миколаївна, доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії
Протокол № 8 від «25» січня 2017 року.

Завідувач кафедри філософії Ломачинська І.М.

 (Ломачинська І.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)
“25” січня 2016 року

© КУБГ, 2017 рік
© _____, 2017 рік

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Структура програми навчальної дисципліни	
I. Опис предмета навчальної дисципліни	5
II. Тематичний план навчальної дисципліни	6
III. Програма	6
IV. Плани семінарських занять	11
V. Завдання для самостійної роботи.....	12
VI. Методи навчання	14
VII. Методичне забезпечення курсу	14
VIII. Рекомендована література.....	15

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Фундаментальні аспекти східного і західного світогляду» є нормативним документом Київського Університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою філософії на основі освітньо-наукової програми підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати здобувач, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Фундаментальні аспекти східного і західного світогляду», необхідне методичне забезпечення.

Мета – формування і систематизація у здобувачів наукового ступеня «доктор філософії» знань щодо особливостей формування східного і західного типів світосприйняття.

Завдання курсу:

- формування загальних уявлень про основні філософські світоглядні системи;
- визначення особливостей впливу давньогрецького світогляду на становлення раціоналізму західного стилю мислення;
- аналіз впливу християнського релігійно-філософського світогляду на формування етичної системи західноєвропейського суспільства;
- формування уявлень про ірраціоналізм світоглядних традицій Сходу;
- етичний контекст світоглядних пошуків філософів Сходу

Вимоги до знань та вмінь:

знати:

- економіко-політичні чинники становлення світоглядних орієнтирів у різних суспільних системах;
- соціально-культурні відмінності становлення східного і західного типів світогляду;
- особливості релігійної парадигми у становленні різних світоглядних систем;
- людиновимірність розвитку східного і західного типів мислення.

вміти:

- визначати основні відмінності у східній та західній парадигмі мислення;
- аналізувати особливості духовного складу людини певної культури;
- орієнтуватись у різних типах світоглядних систем;

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить два кредити 60 год., з них 16 год. – лекції, 12 год. – семінарські заняття, 32 год. – самостійна робота.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		форма навчання Денна, заочна
Кількість кредитів – 2	Освітній рівень “доктор філософії”	нормативна дисципліна циклу професійної підготовки
	Наукова спеціальність 033 «Філософія»	
Модулів – 2		Рік підготовки 1-й
Змістових модулів – 2		Семестр 2-й
Індивідуальні завдання: -		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2		Лекції 16 год.
		Семінарські заняття 12 год.
		Самостійна робота 32 год.
		Вид контролю: -

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви теоретичних розділів	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		л.	с.	м.к	с.р.
Змістовий модуль І. Особливості західного світогляду					
Тема перша. Соціально-культурні аспекти східного і західного типів світосприйняття: спільне і відмінне	6	2	0	0	4
Тема друга. Космологічно-онтологічний характер давньогрецького світогляду	8	2	2	0	4
Тема третя. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду	8	2	2	0	4
Тема четверта. Гносеологічні засади світогляду Нового часу	8	2	0	0	6
Разом за змістовим модулем	30	8	4	0	18
Змістовий модуль ІІ.					
Тема п'ята. Загальні засади формування світоглядних традицій Сходу	6	2	2	0	2
Тема шоста. Становлення давньоіндійських засад філософського світосприйняття	8	2	2	0	4
Тема сьома. Світоглядні орієнтири давньокитайської ідейно-культурної традиції	8	2	2	0	4
Тема восьма. Вплив ісламського релігійного світогляду на розвиток арабо-мусульманської філософії	8	2	2	0	4
Разом за змістовим модулем	30	8	8	0	14
Разом за освітньою програмою	60	16	12	0	32

III. ПРОГРАМА ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I Особливості західного світогляду

Тема 1. Соціально-культурні аспекти східного і західного типів світосприйняття: спільне і відмінне (2 год.)

Міфологія як передумова формування світоглядних систем Заходу і Сходу. Економіко-політичний чинник визначення світоглядних орієнтирів. Релігійна парадигма як передумова морально-регулятивних чинників східного і західного світосприйняття. Спільність ціннісного аспекту східного і західного типів світосприйняття: основні проблеми - добра і зла, справедливості та

несправедливості, дружби, любові, щастя, страждання тощо. Людино вимірність розвитку східного і західного типів мислення.

Основні відмінності у східній та західній парадигмі мислення: ставлення до природи (ідея панування у західному світорозумінні та гармонії – у східному); відмінності панівних соціальних цінностей (цінності демократії, свободи – західний тип світосприйняття та традиціоналізм і звичаєвість – у східному); відмінності духовного складу людини певної культури (раціонально-логічний стиль мислення, схильність до чіткості, послідовність, індивідуалізм – західний стиль мислення, почуття глибинної єдності всього, дух спільності та неподільної єдності – східний).

Основні поняття теми: міф, цінності, світогляд, мораль, моральність, традиція, звичай

Тема 2. Космологічно-онтологічний характер давньогрецького світогляду(2 год.)

Вплив міфологічних уявлень на становлення античного світорозуміння.

Онтологічний характер філософського знання у до сократичний період. Симбіоз етико-космологічних підходів давньогрецького філософського мислення у аналізі першооснов реальності. Космогонічне усвідомлення світу як порядку, породженого із хаосу.

Зародження і перетворення перших діалектичних ідей у західноєвропейській традиції. Вплив онтологічних та соціально-філософських ідей Геракліта на античну філософську традицію.

Формування ідеї буття у елейській школі як перехід від повсякденного чуттєво-предметного досвіду до інтелектуального роздуму.

Усвідомлення світу як макрокосму зі своїми внутрішніми законами, що не залежать від волі людини. Прагнення до істинного знання як спосіб осягнення єдності та духовної досконалості мікрокосму людської сутності та макрокосму універсуму у Сократа та Платона.

Систематизація філософського знання та реалізація дуалістичного принципу мислення у Аристотеля.

Основні поняття теми: міф, архе, логос, знання

Семінар 1. Раціоналізм античного світогляду (2 год.)

Тема 3. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду (2 год.)

Традиціоналізм середньовічного світорозуміння. Патристика як форма побудови християнської культури та її само рефлексія. Міжкультурний синтез християнського релігійно-філософського світогляду. Хаотичність та

недосконалість світу земного як протиставлення світу небесного. Християнське філософствування як екзегеза священного тексту. Становлення християнської теології як релігійно-філософської герменевтики.

«Апофатичний» характер християнського філософствування - спроба аналізу божественного як непізнанного. «Катафатична» теологія про походження та пізнання світу, сутність і призначення людини.

Відмова від раціонального пізнання у чернечо-містичній традиції.

Символізм християнського філософського світосприйняття.

Основні поняття теми: теологія, душа, дух, сакральне, профанне, геоцентризм, креаціонізм, теоцентризм

Семінар 2. Теоцентрична спрямованість середньовічного світогляду
(2 год.)

Тема 4. Гносеологічні засади світогляду Нового часу (2 год.)

Формування принципу активності у філософії Нового часу. Ідея інновацій, прагнення індивідуальної свободи та соціального прогресу. Людина як вершина світотворення. Протиставлення гуманізму та антропоцентризму. Основна ознака – орієнтація на ідеал раціонального знання, наявність добре розробленої логіки, поняттєвого апарату, теорії пізнання та методології; цінування нового, підтримка новацій, орієнтація на майбутнє; перевага індивідуального над загальним.

Основні поняття теми: гуманізм, раціоналізм, антропоцентризм

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Особливості східного світогляду

Тема 5. Загальні засади формування світоглядних традицій Сходу (2 год.)

Філософська думка Стародавнього Сходу як культурно-історичний феномен. Розмаїтість онтологічних гносеологічних концепцій філософських шкіл Стародавніх Індії та Китаю як основа та логічний наслідок східного світорозуміння.

Ірраціоналізм як спосіб ставлення до світу. Колективізм як соціальна домінанта: цінність суспільства є вищою, ніж цінність окремої особистості; ідея єдності особистості і суспільства.

Прагнення східних етико-філософських концепцій до світоглядно-орієнтованого знання, до таких форм духовної культури як релігія, мистецтво, мораль. Саморефлексія, перебудова внутрішнього світу та самовдосконалення. Підпорядкування основних сфер життя єдиному канону; орієнтація на цінності традиції; домінування загального над індивідуальним; афористичний стиль мислення.

Основні поняття теми: моральність, гуманність, справедливість, добродієність, традиція, ритуал

Семінар 3. Морально-етична зумовленість східного світогляду. (2 год.)

Тема 6. Становлення давньоіндійських засад філософського світосприйняття (2 год.)

Формування давньоіндійського світогляду як органічний перехід від міфологічного до релігійно-філософського світогляду. Вплив містико-релігійної обрядовості на формування давньоіндійського світогляду. Уявлення про Абсолют як безликий метафізичний принцип.

Філософський монізм, дуалізм та плюралізм у давньоіндійській онтології.

Людина як частина тваринного світу у давньоіндійських філософських системах, що обіймає домінантне становище завдяки знатності мислення.

Специфіка відношення душі й тіла, духовного і тілесного як безперервне самовдосконалення душі й тіла шляхом самозаглиблення людини у свій внутрішній світ, що реалізується через безпосереднє бачення й переживання. Етичний контекст духовних пошуків філософів Стародавньої Індії як звільнення від тягот життя, спасіння у великій пустоті та вічному небутті, що стоять поза феноменальним світом.

Ідея кастової системи суспільства як жорстка нормативна модель соціальної поведінки, орієнтована на підтримку усталеної світобудови.

Етико-релігійна ідея самовдосконалення людської душі як подолання страждання у світоглядній концепції буддизму. Ідея єдності душі і тіла, духовного і тілесного, свідомості і матерії, активно-діяльної сутності і людини, і світу у давньоіндійському світосприйнятті.

Основні поняття теми: брахман, дхарма, карма, самсара, атман, каста, мокіша, нірвана

Семінар 4. Етико-релігійна спрямованість давньоіндійського філософського мислення (2 год.)

Тема 7. Світоглядні орієнтири давньокитайської ідейно-культурної традиції (2 год.)

Ідеал вчителя-аскета у становленні давньокитайського філософського мислення. Загальні засади давньокитайського світогляду: ґрунтована на релігійно-міфологічному світогляді, слабкий зв'язок з наукою, гуманність, антропоцентризм, зв'язок з проблемами моралі, пізнання, природи, соціального управління.

Формування суспільного світогляду у межах конфуціанства: проблеми взаємовідносин між людьми, виховання, моральність.

Світоглядні орієнтири монізму: піднесення здібних, шанування мудрості; шанування єдності; загальна любов та взаємна вигода.

Формування суспільного світогляду у межах даосизму: існування всесвіту за законами всезагального і невидимого закону всього існуючого - дао, якому підпорядковуються природа, суспільство, поведінка і мислення індивідів. Звеличення аскетизму і недіяння, яке є водночас найбільшим діянням, оскільки завдяки йому можна досягнути вершин пізнання. У досконалій людині головним є не "благородство" (соціальний статус), а природність доброчесності.

Основні поняття теми: жень, лі, сяо, дао

Семінар 5. Суспільні орієнтири давньокитайського світогляду (2 год.)

Тема 8. Вплив ісламського релігійного світогляду на розвиток арабо-мусульманської філософії (2 год.)

Вплив аристотелізму на розвиток арабської філософії.

Внутрішньомусульманська полеміка як ключовий фактор становлення екзегетики ісламу.

Теїстична концепція ісламу з жорстким поділом трансцендентного Бога та фізичного світу. Моністична концепція єдності буття суфізму. Божественний акт творення як прояв Творця через сотворений ним світ. Два рівні богоявлення: розкриття божественного буття в іменах Господа та в конкретних формах чуттєвого світу. Божественні імена як теологічні категорії та філософські універсалії (Ібн Арабі).

Креаністична концепція Ібн Рушда як приведення Всевишнім речі з потенційного існування в актуальне.

Основні поняття теми: доля, вибір, закон

Семінар 6. Ісламська релігійна доктрина як основа моралі мусульманських держав: історія та сучасність (2 год.)

IV. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар 1.

Тема: *Раціоналізм античного світогляду (2 год.)*

План заняття :

I. Обговорення теоретичних питань

1. Вплив міфологічного світогляду на формування філософських систем Античності
2. Людиновимірність античного світогляду
3. Вплив гносеологічних засад античного світосприйняття на західноєвропейську філософську думку.

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [1, 3, 5, 9, 10, 15, 18, 19]

Семінар 2.

Тема: *Теоцентрична спрямованість середньовічного світогляду (2 год.)*

План заняття :

I. Обговорення теоретичних питань

1. Сакральне у західноєвропейському середньовічному світосприйнятті
2. Містичний досвід осягнення реальності у західноєвропейській чернечій традиції
3. Співвідношення віри і розуму у світоглядних системах Середньовіччя.

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [1, 2, 3, 4, 5, 9, 13, 14, 15]

Семінар 3.

Тема: *Морально-етична зумовленість східного світогляду (2 год.)*

План заняття :

I. Обговорення теоретичних питань

1. Вплив релігійної свідомості на моральні доктрини Сходу
2. Аскетична спрямованість східного світосприйняття
3. Ірраціоналізм східного світосприйняття

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [1, 3, , 5, 6, 7, 9, 11]

Семінар 4.

Тема: *Етико-релігійна спрямованість давньоіндійського філософського мислення (2 год.)*

План заняття :

I. Обговорення теоретичних питань

1. Світоглядні системи Індії як пошук безсмертя душі та досягнення стану повного блаженства

2. Вирішення питання сенсу людського буття у давньоіндійській філософії
3. Інтровертність індійського світогляду та прагнення знайти власний шлях до звільнення

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [1, 3, , 5, 6, 7, 9]

Семінар 5.

Тема: Суспільні орієнтири давньокитайського світогляду (2 год.)

План заняття :

I. Обговорення теоретичних питань

1. Вплив культу предків на становлення давньокитайського світогляду
2. «П'ятикнижжя» як духовний канон китайського світогляду
3. Етична спрямованість давньокитайських філософських систем

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [1, 3, , 5, 6, 7, 9, 11, 19]

Семінар 6.

Тема: Ісламська релігійна доктрина як основа моралі мусульманських держав: історія та сучасність (2 год.)

План заняття :

I. Обговорення теоретичних питань

1. Релігійна зумовленість арабо-ісламського філософського світогляду
2. Віра і знання в мусульманській культурі
3. Традиціоналізм ісламської культурної традиції

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [1, 3, , 5, 6, 7, 20, 21]

V. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання для самостійної роботи – творче есе на одну із запропонованих проблем до кожної з означених тем

Тема перша. Соціально-культурні аспекти східного і західного типів світосприйняття: спільне і відмінне

1. Трансформація міфу як світоглядна реальність
2. Ідея свободи як основа формування західного світогляду
3. Політичні міфи як засіб масифікації суспільної свідомості доби індустріалізації

4. Релігійні уявлення у світоглядних системах Заходу та Сходу: спільне і відмінне

Тема друга. Космологічно-онтологічний характер давньогрецького світогляду

1. Релігійно-філософська спрямованість світогляду Античності.
2. Космогонічні ідеї у світоглядних орієнтаціях Античності
3. Ідея гармонії тілесного і духовного у античному світогляді
4. Соціальна орієнтація античного мислення

Тема третя. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду

1. Теоцентричність середньовічного світогляду
2. Культ подвижництва у світоглядних орієнтаціях Середньовіччя
3. Морально-етична спрямованість світогляду Середньовіччя

Тема четверта. Гносеологічні засади світогляду Нового часу

1. Синтез духовних досягнень античності та Середньовіччя у світоглядних засадах Нового часу
2. Індивідуалізм, раціоналізм та утилітаризм як домінантні принципи світогляду Нового часу....
3. Антропоцентризм як шлях до духовного самовдосконалення особистості

Тема п'ята. Загальні засади формування світоглядних традицій Сходу

1. Споглядальний характер світогляду Сходу
2. Морально-етична спрямованість східного світогляду
3. Сенс людського буття у світоглядних концепціях Сходу

Тема шоста. Становлення давньоіндійських засад філософського світосприйняття

1. Міфологічні основи давньоіндійського світогляду
2. Ідея циклічності Всесвіту у давньоіндійському світосприйнятті
3. Шлях духовного самовдосконалення особистості у світоглядних ідеях Давньої Індії

Тема сьома. Світоглядні орієнтири давньокитайської ідейно-культурної традиції

1. Релігійно-міфологічна спрямованість давньоіндійського світогляду
2. Традиціоналізм давньокитайського світосприйняття
3. Соціальна орієнтація світогляду давнього Китаю

Тема восьма. Вплив ісламського релігійного світогляду на розвиток арабо-мусульманської філософії

1. Теологічна спрямованість ісламського світогляду

2. Основи ісламського світогляду у інтерпретації Абу Мантур аль-Матуріді.
3. Співвідношення віри і розуму у ісламському світосприйнятті

VI. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні:* педагогічні задачі.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота аспірантів з книгою.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; розв'язування педагогічних задач; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

VII. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

Викладання навчальної дисципліни забезпечується сучасними технічними засобами навчання, які побудовані на новітніх інформаційно-комунікаційних технологіях (мультимедійний комп'ютер, мультимедійний проектор, інтерактивний комплекс SMART Board, авторські засоби мультимедіа).

На заняттях і під час самостійної роботи використовуються методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни, ілюстративні комп'ютерні дидактичні матеріали, які розроблені на кафедрі, а саме:

- Опорні конспекти лекцій.
- Навчальні посібники.
- Робоча навчальна програма.
- Презентації.

VIII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аверинцев, С.С. София – логос : Словарь / С.С. Аверинцев. — К.: Дух и Литера, 2000. — 449 с.
2. Александрова, О. В.. Філософія Середніх віків та доби Відродження : Підручник / О.В. Александрова; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К. : ПАРАПАН, 2002. — 169 с.
3. Антология мировой философии в четырех томах. М: Мысль, 1969-1972.
4. Асмус, В. Лекции по истории церкви [Электронный ресурс] / В.Асмус. — М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, Б.г. — Режим доступа: [http:// www.vusnet.ru/biblio/archive/](http://www.vusnet.ru/biblio/archive/)
5. Джеймс, У. Введение в философию / У. Джеймс ; Проблемы философии : Пер. с англ. / Б. Рассел ; общ. ред., послеслов. и примеч. п. и. Грязнов. - М. : Республика, 2000. - 315 с. - (Философская пропедевтика).
6. Древнеиндийская философия. Начальный период. - М.: Издательство социально - экономической литературы (Соцэкгиз), 1963.-. 272 с.
7. Древнекитайская философия. Эпоха Хань. - М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1990. —523 с.
8. Зелинский Ф. Ф. Эллинская религия / Ф.Зелинский. — Мн., 2003. — 330 с.
9. История философии: Запад - Россия - Восток / Под ред. Н. В. Мотрошиловой: В 4 т. М.: Греко-латинский кабинет Ю. А. Шичалина, 1995-1999.
- 10.Кессиди, Ф. Х.. Философия истории Фукидида / Ф. Х. Кессиди. - СПб. : Алетейя, 2008. - 265 с. - (Серия "Античная библиотека. Исследования").
- 11.Китайская философия: Энциклопедический словарь. - М.: Мысль, 1994.
- 12.Лосев, А. Ф. Дерзание духа / А.Лосев. — М.: Политиздат, 1988. — 366 с.
- 13.Майоров, Г.Г. Формирование средневековой философии: Латинская патристика / Г.Г.Майоров. — М., 1979. — 431 с.
- 14.Мейендорф, И. Византийское богословие : Исторические направления и вероучения / И.Мейендорф. — М. : Когелет, 2001. — 432 с
- 15.Рассел, Б.. Історія західної філософії / Б.Рассел; Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука. - К.: Основи, 1995. - 759 с..
- 16.Розанов, В.В. Религия. Философия. Культура / В.В. Розанов; [Сост. и вступ. статья А.Н. Николюкина]. — М.: Республика, 1992. — 399 с.
- 17.Философский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. 7-е изд. М.: Республика, 2001.
- 18.Фрагменты ранних греческих философов (Часть I). От эпических теокосмогоний до возникновения атомистики /Лебедев А. В. (сост.). — М.: Наука ,1989 . — 576 с.
- 19.Чанышев, А. Н. Философия древнего мира / А.Чанышев. - М.: Высшая школа, 1999. — 703 с.
- 20.Шаймухаметова, Г.Б. Арабоязычная философия и классическая традиция (начальный перод) / Г.Б. Шаймухаметова.-М.: Наука, 1979.- 408 с.
- 21.Шиммель, А. Мир исламского мистицизма / А.Шиммель .-М., 1999.-256 с.